MUSTAQILLIK O'ZBEK AYOLLARIGA NIMA BERDI?

Raimqulova Zulayxo

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali

Rus tili va adabiyoti yo'nalishi talabasi

Telefon: +998 93 948 76 90

Ilmiy rahbar: **Shamsiddinov Bahodir**

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti Namangan filiali katta o'qituvchisi

Annotatsiya

Maqolada O'zbekiston mustaqilligi yillarida xotin-qizlarning huquqiy maqomi, ta'lim olish imkoniyatlari, davlat va jamiyat boshqaruvidagi ishtiroki hamda tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilinishiga doir islohotlar tahlil qilinadi. Tadqiqotning maqsadi mustaqillikdan keyingi o'zgarishlarni huquqiy hujjatlar va ochiq rasmiy ma'lumotlar asosida tizimlashtirish, erishilgan natijalar bilan amaliy muammolar o'rtasidagi nisbatni aniqlashdan iborat. Tadqiqotda tarixiy-qiyosiy, huquqiy tahlil, kontent-tahlil va statistik ma'lumotlarni tavsifiy sharhlash usullaridan foydalanildi. Natijalar 1995-yilda BMTning Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish to'g'risidagi konvensiyasiga qo'shilish, 2019-yilda gender tenglik hamda tazyiq va zo'ravonlikdan himoya qilishga oid maxsus qonunlarning qabul qilinishi, 2023-yilgi Konstitutsiyada teng huquq va imkoniyatlar kafolatining mustahkamlanishi hamda ta'lim va siyosiy vakillikni qo'llab-quvvatlovchi mexanizmlar shakllanganini ko'rsatadi. Shu bilan birga, qonuniy kafolatlarning samarasi ularning hududlarda bir xil qo'llanishi, ma'lumotlarning ochiqligi va jabrlanuvchilarga xizmatlarning yetib borishiga bog'liq. Xulosa qilinishicha, mustaqillik xotin-qizlar uchun huquqiy subyektlik va yangi ijtimoiy imkoniyatlarni kengaytirdi, keyingi bosqichda esa ushbu imkoniyatlarning amaldagi natijasini baholash muhimdir.

Kalit so'zlar: O'zbekiston, mustaqillik, xotin-qizlar, gender tenglik, ta'lim,

siyosiy ishtirok, himoya orderi, huquqiy kafolatlar.

Аннотация

В статье анализируются реформы, проведённые в Узбекистане в годы независимости в сфере правового статуса женщин, доступа к образованию, участия в государственном и общественном управлении, а также защиты от притеснения и насилия. Цель исследования состоит в систематизации изменений на основе нормативно-правовых актов и открытых официальных данных и в определении соотношения между достигнутыми результатами и сохраняющимися практическими проблемами. Использованы историко-сравнительный метод, правовой и контент-анализ, а также описательная интерпретация статистических данных. Результаты показывают, что присоединение к Конвенции о ликвидации всех форм дискриминации в отношении женщин в 1995 году, принятие специальных законов о гендерном равенстве и защите женщин от притеснения и насилия в 2019 году, закрепление равных прав и возможностей в Конституции 2023 года и меры поддержки образования и политического представительства сформировали новую институциональную основу. Вместе с тем эффективность правовых гарантий зависит от единообразного применения норм, доступности услуг для пострадавших и прозрачности данных. Сделан вывод, что независимость расширила правосубъектность и социальные возможности женщин, а следующим приоритетом должна стать оценка фактических результатов этих гарантий.

Ключевые слова: Узбекистан, независимость, женщины, гендерное равенство, образование, политическое участие, охранный ордер, правовые гарантии.

Abstract

This article analyses reforms undertaken in Uzbekistan during independence concerning women's legal status, access to education, participation in public administration, and protection from harassment and violence. The study aims to systematize these changes using legislation and open official information and to distinguish institutional achievements from continuing implementation challenges. It applies historical-comparative analysis, legal analysis, content analysis, and descriptive interpretation of statistical data. The findings indicate that accession to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women in 1995, the adoption of dedicated laws on equal rights and protection from harassment and violence in 2019, the constitutional guarantee of equal rights and opportunities in 2023, and support mechanisms in education and political representation created a stronger institutional framework. However, the practical value of these guarantees depends on consistent enforcement across regions, accessible support services, and transparent, comparable data. The article concludes that independence expanded women's legal agency and social opportunities. The next stage of policy should therefore focus on measuring outcomes, closing implementation gaps, and ensuring that available mechanisms are equally accessible to women in urban and rural areas.

Keywords: Uzbekistan, independence, women, gender equality, education, political participation, protection order, legal guarantees.

KIRISH. O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, davlat va jamiyat hayotini milliy qonunchilik asosida qayta tashkil etish imkoniyatiga ega bo‘ldi. Xotin-qizlarning huquqiy maqomi, ta’lim olishi, mehnat qilishi, siyosiy qarorlar qabul qilishda ishtirok etishi va zo‘ravonlikdan himoyalanishi ushbu jarayonning muhim yo‘nalishlaridan biridir. Mazkur masala faqat ijtimoiy himoya bilan cheklanmaydi: u inson huquqlari, qonun ustuvorligi va davlat siyosatining samaradorligini ko‘rsatuvchi mezondir.

Tarixiy jihatdan o‘zbek ayollari davlat boshqaruvi, ilm-fan, adabiyot va madaniyatda sezilarli iz qoldirgan. To‘maris, Saroymulkxonim, Nodirabegim, Uvaysiy

va Zulfiya kabi siymolar ayollarning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni chuqur tarixiy ildizlarga ega ekanini ko‘rsatadi. Biroq tarixiy timsollar zamonaviy huquqiy tenglikning o‘rnini bosa olmaydi. Shu sababli mustaqillik yillaridagi o‘zgarishlarni huquqiy kafolatlar, institutlar va o‘lchanadigan natijalar asosida baholash lozim.

Tadqiqotning maqsadi O‘zbekistonda mustaqillik yillarida xotin-qizlar huquqlari va imkoniyatlari qanday kengayganini huquqiy-institutsional yondashuv asosida tahlil qilishdir. Ushbu maqsadga erishish uchun xalqaro majburiyatlar va milliy qonunchilikdagi o‘zgarishlarni aniqlash, ta’lim va siyosiy ishtirokdagi qo‘llab-quvvatlash mexanizmlarini tavsiflash, tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya tizimini baholash hamda amaliy ijrodagi muammolarni ko‘rsatish vazifalari belgilandi.

Tadqiqot obyekti mustaqillik davrida O‘zbekistonda amalga oshirilgan xotin-qizlarga oid davlat siyosatidir. Tadqiqot predmeti esa gender tenglik, ta’lim, siyosiy vakillik va zo‘ravonlikdan himoya qilishga doir huquqiy normalar hamda ularni amalga oshirish mexanizmlaridan iborat.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA. Mavzu bo‘yicha manbalar uch guruhga ajratildi. Birinchi guruhni O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, gender tenglik, tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish hamda ta’lim sohasidagi qonunlar tashkil etadi [1–5]. Ikkinchi guruhga davlat siyosatining maqsad va ko‘rsatkichlarini belgilovchi “O‘zbekiston — 2030” strategiyasi va xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlashga doir normativ hujjatlar kiritildi [6–8]. Uchinchi guruh BMTning CEDAW konvensiyasi, Parlamentlararo ittifoq va O‘zbekistonning vakolatli davlat organlari e’lon qilgan ochiq ma’lumotlardan iborat [9–12].

Normativ hujjatlar xotin-qizlarning huquqiy imkoniyatlarini aniq belgilaydi, biroq qonun mavjudligi huquqning to‘liq ro‘yobga chiqishini o‘z-o‘zidan isbotlamaydi. Shu bois tadqiqotda huquqiy normalar institutsional choralar va mavjud natijalar bilan birga ko‘rib chiqildi. Ommaviy axborot vositalaridagi xabarlar faqat birlamchi rasmiy

hujjat yoki vakolatli organ ma’lumoti bilan tasdiqlanganda yordamchi manba sifatida qabul qilindi.

Tadqiqotda tarixiy-qiyosiy usul mustaqillikdan keyingi asosiy bosqichlarni aniqlash uchun, huquqiy tahlil usuli qonun va strategiyalarning mazmunini sharhlash uchun qo‘llandi. Kontent-tahlil orqali hujjatlardagi “teng huquq”, “teng imkoniyat”, “himoya”, “ta’lim” va “siyosiy ishtirok” tushunchalarining amaliy mazmuni o‘rganildi. Statistik ma’lumotlar sabab-oqibatni isbotlash uchun emas, siyosat natijalarining ko‘lamini tavsiflash uchun ishlatildi.

Tadqiqotning cheklovi shundaki, ayrim ma’muriy ma’lumotlar turli yillarda turlicha metodologiya bilan e’lon qilinadi. Himoya orderlari sonining oshishi zo‘ravonlik ko‘payganini ham, murojaat qilish va aniqlash tizimi yaxshilanganini ham anglatishi mumkin. Shuning uchun bunday ko‘rsatkichlar kontekstdan ajratilmagan holda talqin qilindi.

NATIJALAR. Xalqaro majburiyatlar va milliy huquqiy asos.

O‘zbekiston 1995-yil 6-mayda BMTning Xotin-qizlarni kamsitishning barcha shakllariga barham berish to‘g‘risidagi konvensiyasiga qo‘shildi [9]. Mazkur qadam davlat zimmasiga ayollarga nisbatan kamsitishni bartaraf etish, teng huquq va imkoniyatlarni qonunchilik hamda amaliy siyosat orqali ta’minlash majburiyatini yukladi. Keyingi davrda milliy qonunchilik xalqaro majburiyatlarga mos ravishda bosqichma-bosqich rivojlantirildi.

2019-yil 2-sentabrda “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘RQ-562-son Qonun va “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi O‘RQ-561-son Qonun qabul qilindi [2; 3]. Birinchi qonun bevosita va bilvosita gender kamsitish tushunchalarini, davlat siyosatining asosiy yo‘nalishlarini va teng imkoniyatlarni ta’minlash mexanizmlarini belgiladi. Ikkinchi qonun himoya orderi, jabrlanuvchini qo‘llab-quvvatlash, vakolatli organlarning hamkorligi va profilaktika choralariga huquqiy asos yaratdi.

2023-yil 30-aprel referendumida qabul qilingan yangi tahrirdagi Konstitutsiyaning 58-moddasida xotin-qizlar va erkaklarning teng huqliligi, shuningdek, davlat ularning jamiyat va davlat ishlarini boshqarishda hamda hayotning boshqa sohalarida teng huquq va imkoniyatlarini ta’minlashi mustahkamlandi [1]. Bu norma formal tenglik bilan cheklanmay, teng imkoniyatlarni yaratish bo‘yicha davlatning faol majburiyatini ham ifodalaydi.

Davlat siyosati va institutsional mexanizmlar

“O‘zbekiston — 2030” strategiyasining xotin-qizlarni qo‘llab-quvvatlashga oid maqsadlari ularning huquq va qonuniy manfaatlarini ta’minlash, ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish, boshqaruvdagi ishtirokini kengaytirish va tazyiq hamda zo‘ravonlikka nisbatan murosasiz muhit yaratishni nazarda tutadi [6]. “Ayollar daftari” kabi manzilli mexanizmlar ehtiyojmand xotin-qizlarning muammolarini aniqlash va yordam choralarini individual holatga bog‘lashga xizmat qiladi.

Parlament, ijro hokimiyati va mahalliy boshqaruvda ayollar vakilligining oshishi teng imkoniyatlar siyosatining muhim ko‘rsatkichidir. 2024-yilgi saylov yakunida Qonunchilik palatasidagi 150 deputatning 57 nafari, ya’ni 38 foizi xotin-qizlardan iborat bo‘ldi [11]. Bu ko‘rsatkich vakillikning kengayganini anglatadi. Shu bilan birga, son jihatidan vakillik siyosiy ta’sirning yagona mezoni emas; rahbarlik lavozimlari, qo‘mitalardagi mas’uliyat va qarorlar mazmuniga ta’sir ham alohida tahlil qilinishi kerak.

Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng imkoniyatlarni muvofiqlashtiruvchi parlament va ijro tuzilmalari gender masalalarini alohida siyosat yo‘nalishiga aylantirdi. Bunday institutlarning samarasi vakolatlarning aniq taqsimlanishi, hududiy organlarning salohiyati, ochiq hisobot va murojaatlarni ko‘rib chiqish sifati bilan belgilanadi.

Ta’lim va ilmiy faoliyat imkoniyatlari

Konstitutsiya va “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun jinsidan qat’i nazar har kimning ta’lim olish huquqini kafolatlaydi [1; 4]. So‘nggi yillarda umumiy kafolatlar xotin-qizlar uchun maqsadli moliyaviy mexanizmlar bilan to‘ldirildi. Davlat oliy ta’lim tashkilotlari magistraturasida tahsil olayotgan xotin-qizlarning kontrakt to‘lovlarini budjetdan qoplash, ta’lim kreditlari bo‘yicha foiz yukini davlat tomonidan qoplash va ehtiyojmand xotin-qizlar uchun qo‘shimcha grantlar ajratish shular jumlasidandir [7; 8].

Ushbu choralar oliy ta’limga kirishdagi moliyaviy to‘siqlarni kamaytiradi. Ularning uzoq muddatli samarasi esa faqat qabul soni bilan emas, o‘qishni tamomlash, mutaxassisligi bo‘yicha ishga joylashish, ilmiy faoliyatni davom ettirish va daromadlar tafovutining qisqarishi orqali baholanishi lozim. Qishloq va chekka hududlardagi qizlar uchun axborot, transport, raqamli infratuzilma va oilaviy qo‘llab-quvvatlash masalalari ham ta’lim imkoniyatining amalda teng bo‘lishiga ta’sir qiladi.

Mustaqillik davrida xotin-qizlarning magistratura, tayanch doktorantura va ilmiy loyihalardagi ishtiroki uchun huquqiy va tashkiliy imkoniyatlar kengaydi. Bu jarayon ayollarning faqat an’anaviy kasblarda emas, ilm-fan, texnologiya, boshqaruv va tadbirkorlikda ham faol bo‘lishiga sharoit yaratadi. Biroq ilmiy martaba bo‘yicha gender kesimidagi muntazam ochiq statistika mavjud bo‘lsa, siyosat natijalarini aniqroq baholash mumkin bo‘ladi.

Tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish

Tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish tizimining huquqiy markazida jabrlanuvchining xavfsizligini tezkor ta’minlash turadi. Himoya orderi zo‘ravonlik sodir etgan yoki uni sodir etish xavfini tug‘dirgan shaxsga muayyan cheklovlar yuklash va jabrlanuvchini davlat himoyasiga olish imkonini beradi [3]. Keyingi qonunchilik o‘zgarishlari oilaviy zo‘ravonlik uchun ma’muriy va jinoiy javobgarlikni kuchaytirdi [5].

Himoya orderlari, ishonch telefonlari, reabilitatsiya va moslashtirish markazlari hamda psixologik va tibbiy yordam xizmatlari zo‘ravonlikka uchragan ayolning xavfsiz hayotga qaytishi uchun bir-birini to‘ldirishi kerak. Faqat order berilishi yetarli emas: uning ijrosi nazorat qilinishi, takroriy zo‘ravonlik xavfi baholanishi, boshpana va huquqiy yordamga kirish ta’minlanishi zarur.

Rasmiy statistikada himoya orderlari soni ko‘rsatilishi tizim faoliyati haqida ma’lumot beradi, ammo bitta ko‘rsatkich muammoning to‘liq manzarasini ochmaydi. Takroriy zo‘ravonlik, order buzilishi, murojaatni ko‘rib chiqish muddati va xizmatlardan foydalangan ayollarning keyingi holati haqidagi ma’lumotlar ham muntazam e’lon qilinishi kerak.

Asosiy natijalar tahlili

Yo‘nalish	Huquqiy asos	Asosiy o‘zgarish	Baholash mezoni
Tenglik	Konstitutsiya 58-modda; O‘RQ-562	Teng huquq bilan birga teng imkoniyat yaratish majburiyati belgilandi	Rahbarlik, ish haqi va qaror qabul qilishdagi ishtirok
Ta’lim	Konstitutsiya; “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonun; maxsus qarorlar	Magistratura kontrakti, ta’lim krediti va qo‘shimcha grant mexanizmlari joriy etildi	Qabul, bitiruv, bandlik va ilmiy martaba
Siyosiy ishtirok	Saylov qonunchiligi; “O‘zbekiston — 2030”	Parlamentdagi ayollar ulushi oshdi	Vakillik sifati va rahbarlik vakolatlari
Xavfsizlik	O‘RQ-561; Ma’muriy va	Himoya orderi va oilaviy zo‘ravonlik uchun	Takroriy zo‘ravonlik,

	Jinoyat kodekslariga o‘zgartirishlar	javobgarlik mexanizmlari yaratildi	xizmatga kirish va order ijrosi

MUHOKAMA. Tahlil mustaqillik davrida xotin-qizlar masalasi oilaviy yoki xayriya yondashuvidan inson huquqlari va davlat siyosati yondashuviga o‘tganini ko‘rsatadi. CEDAWga qo‘shilish xalqaro mezonlarni qabul qilishga yo‘l ochdi; 2019-yilgi maxsus qonunlar gender kamsitish va zo‘ravonlikka qarshi aniq huquqiy vositalarni shakllantirdi; 2023-yilgi Konstitutsiya esa teng imkoniyatlarni ta’minlashni davlat vazifasi darajasida mustahkamladi.

Ta’limga oid imtiyozlar muhim natija beradi, chunki moliyaviy to‘siqlar xotin-qizlarning kasbiy va ilmiy rivojlanishini bevosita cheklashi mumkin. Biroq barcha ayollar bir xil sharoitga ega emas. Hudud, daromad, nogironlik, oilaviy majburiyat va raqamli imkoniyatlar kesishgan nuqtada qo‘shimcha to‘siqlar paydo bo‘ladi. Shuning uchun umumiy dasturlar bilan bir qatorda ehtiyojga mos manzilli choralar ham saqlanishi kerak.

Siyosiy vakillikdagi o‘sish demokratik inklyuzivlik uchun ijobiy shartdir. Ammo deputat ayollar ulushining oshishi avtomatik ravishda barcha xotin-qizlar manfaatlari bir xil darajada ifodalanishini anglatmaydi. Vakillikning sifat jihati ayollarning kun tartibini belgilash, budjet va qonun loyihalariga ta’sir ko‘rsatish, rahbarlik lavozimlarini egallash imkoniyatlari orqali namoyon bo‘ladi.

Zo‘ravonlikdan himoya qilish bo‘yicha qonunchilik davlatning oiladagi zo‘ravonlikni “shaxsiy masala” sifatida emas, huquqbuzarlik va inson xavfsizligi muammosi sifatida tan olganini ko‘rsatadi. Amaliyotda jabrlanuvchining arizasini xavfsiz qabul qilish, maxfiylikni saqlash, order ijrosini nazorat qilish va iqtisodiy mustaqillikka ko‘maklashish hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Shunday qilib, “Mustaqillik biz ayollarga nima berdi?” degan savolga birgina

imtiyozlar ro‘yxati bilan javob berib bo‘lmaydi. Asosiy o‘zgarish xotin-qizlarning davlat himoyasidagi passiv guruh sifatida emas, teng huquqli fuqaro, ta’lim oluvchi, mutaxassis, tadbirkor va qaror qabul qiluvchi subyekt sifatida e’tirof etilishidir. Shu bilan birga, huquqiy e’tirofning kundalik hayotdagi natijasi doimiy monitoring va ochiq ma’lumotlar orqali tekshirilishi zarur.

XULOSA. Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda xotin-qizlar huquqlarini ta’minlashning xalqaro, konstitutsiyaviy va tarmoq qonunchiligiga tayangan tizimi shakllandi. Xotin-qizlar va erkaklarning teng huquqliligi hamda teng imkoniyatlari Konstitutsiyada mustahkamlandi, gender kamsitish va zo‘ravonlikka qarshi maxsus qonunlar qabul qilindi, ta’lim va siyosiy ishtirokni qo‘llab-quvvatlovchi mexanizmlar kengaydi.

Tadqiqot natijalari xotin-qizlarning huquqiy subyektligi, oliy ta’limga kirishi, davlat boshqaruvidagi vakilligi va zo‘ravonlikdan himoyalanish imkoniyatlari sezilarli kengayganini ko‘rsatadi. Biroq qonuniy imkoniyat va amaldagi natija aynan bir tushuncha emas. Keyingi bosqichda hududlar kesimida taqqoslanadigan gender statistikasi, dasturlar natijasini baholash, himoya orderlari ijrosi va jabrlanuvchilarga kompleks xizmatlarning sifati ustuvor bo‘lishi kerak.

Xotin-qizlarning huquq va imkoniyatlarini ta’minlash oila farovonligi bilan birga jamiyatning ilmiy, iqtisodiy va siyosiy salohiyatini ham oshiradi. Shu ma’noda mustaqillik yaratgan eng muhim imkoniyat ayolning o‘z ta’limi, kasbi, fuqarolik pozitsiyasi va hayoti bo‘yicha qonun bilan himoyalangan tanlov qilish huquqidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. 2023-yil 30-aprelda referendum orqali qabul qilingan yangi tahrir. Qonunchilik ma’lumotlari milliy bazasi. URL: https://lex.uz/docs/6445145 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

2. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlar va erkaklar uchun teng huquq

hamda imkoniyatlar kafolatlari to‘g‘risida”gi O‘RQ-562-son Qonuni. 02.09.2019. URL: https://lex.uz/docs/4494849 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

3. O‘zbekiston Respublikasining “Xotin-qizlarni tazyiq va zo‘ravonlikdan himoya qilish to‘g‘risida”gi O‘RQ-561-son Qonuni. 02.09.2019. URL: https://lex.uz/docs/4494709 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

4. O‘zbekiston Respublikasining “Ta’lim to‘g‘risida”gi O‘RQ-637-son Qonuni. 23.09.2020. URL: https://lex.uz/docs/5013007 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

5. O‘zbekiston Respublikasining xotin-qizlar va bolalar huquqlari, erkinliklari hamda qonuniy manfaatlarini ishonchli himoya qilish tizimini yanada takomillashtirish munosabati bilan ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risidagi O‘RQ-829-son Qonuni. 11.04.2023. URL: https://lex.uz/docs/6430272 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “O‘zbekiston — 2030 strategiyasi to‘g‘risida”gi PF-158-son Farmoni. 11.09.2023. URL: https://lex.uz/docs/6600413 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oila va xotin-qizlarni tizimli qo‘llab-quvvatlashga doir ishlarni yanada jadallashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-87-son Farmoni. 07.03.2022. URL: https://lex.uz/docs/5899498 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

8. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining davlat oliy ta’lim muassasalari magistraturasida tahsil olayotgan xotin-qizlarning kontrakt to‘lovlarini qoplashga doir 447-son qarori. 15.08.2022. URL: https://lex.uz/docs/6156799 (murojaat sanasi: 11.09.2026).

9. United Nations. Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. New York, 1979; Uzbekistan accession: 6 May 1995. URL: https://treaties.un.org/ (accessed: 11.09.2026).

10. United Nations Committee on the Elimination of Discrimination against Women. Concluding observations on the sixth periodic report of Uzbekistan. CEDAW/C/UZB/CO/6. Geneva, 2022.

11. O‘zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi. 2024-yil Oliy Majlis Qonunchilik palatasi saylovi yakunlariga oid rasmiy ma’lumotlar. URL: https://saylov.uz/ (murojaat sanasi: 11.09.2026).

12. Inter-Parliamentary Union. Parline: Uzbekistan, Legislative Chamber, data on women’s representation. URL: https://data.ipu.org/ (accessed: 11.09.2026).

13. Gulbaxor, M., & Bahodir, S. (2025). TIL O ‘RGANISHDA CHATGPT, TARJIMA TIZIMLARI VA ULARNING SAMARADORLIGI. TADQIQOTLAR, 76(3), 17-21.

14. Muzaffar, G., & Bahodir, S. (2025). INSON ORGANIZMIDA UCHRAYDIGAN ICHKI KASALIKLAR. TADQIQOTLAR, 76(2), 71-74.

15. Bakhodir, S., & Dilshoda, R. (2025). EASTERN THINKERS OF THE ERA OF THE FIRST RENAISSANCE. Global Science Review, 8(1), 682-687.

16. Zebo, N., & Bahodir, S. (2025). O ‘RTA ASRLARDA ANGLIYA (V-XV ASRLAR). Global Science Review, 11(1), 85-90.

17. Шамсиддинов, Б., & Гуламов, М. (2023). ЛОГИЧЕСКИЕ СООТНОШЕНИЯ ФИЛОСОФИИ С ЛИТЕРАТУРОЙ. Oriental Art and Culture, 4(3), 332-335.

18. Shamsiddinov, B. J., & Jakbaraliyva, Z. (2022). Scientific and Empirical Relations of Philosophy and Literature. Spanish Journal of Innovation and Integrity, 7, 70-73.

19. Abdullaev, U. B., & Shamshiddinov, B. (2024). O ‘RTA ASRLAR YOZMA MANBALARIDAGI ETNIK NOMLAR. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 1(1).

20. Шамсиддинов, Б. Ж., & Жакбаралиева, З. О. (2022). АБУ АЛИ ИБН СИНО ТИББИЙ ТАРБИЯ ХУСУСИДА. Oriental Art and Culture, 3(2), 670-674.

21. Shamsiddinov, B. (2022). The importance of supporting innovative activities of entrepreneurs in uzbekistan. ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071, 11(11), 165-170.

22. Шамсиддинов, Б. Ж. (2023). МАМЛАКАТИМИЗ МИЛЛИЙ ЮКСАЛИШНИНГ ИЖТИМОИЙФАЛСАФИЙ АСОСЛАРИ. Oriental Art and Culture, 4(5), 345-350.

23. Шамсиддинов, Б. (2020). Тарбия жараёнида шар мутафаккирларининг қ педагогик ва психологик қарашлари. In Актуальные вопросы развития современного общества, экономики и профессионального образования (pp. 268-271). Российский государственный профессионально-педагогический университет.

24. Shamsiddinov, B. B. DINSHUNOSLIKNING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI.

25. Shamsiddinov, B. B. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi.

26. YANGI, V. T. V. M., & YONDASHUVLARI, T. H. OZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TALIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI “ZAMONAVIY JAHON TARIXSHUNOSLIGIDA FARG’ONA.

1. YANGI, V. T. V. M., & YONDASHUVLARI, T. H. OZBEKISTON RESPUBLIKASI OLIY TALIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI NAMANGAN DAVLAT UNIVERSITETI “ZAMONAVIY JAHON TARIXSHUNOSLIGIDA FARG’ONA.

2. Shamsiddinov, B. B. DINSHUNOSLIKNING BOSHQA FANLAR BILAN ALOQASI.

3. Shamsiddinov, B. B. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi.

4. Shamsiddinov, B. M. U. (2026, June). HISTORICAL AND ETHNOGRAPHIC FEATURES OF POTTERY-RELATED RITUALS IN THE FERGANA VALLEY. In *International Conference Platform* (No. 6, pp. 135-143).